

ANDRIJA DOROTIĆ I NJEGOVE PJESME

BERIĆ DUŠAN

Već se sto godina u našoj historiji književnosti susrećemo s problemom poznate pjesme »Uzdasi i plač starca Milovana«. Pjesma je više puta štampana u cijelosti, bilo u istom tekstu ili varijantama, pojedini su stihovi vrlo često navođeni u različnim prigodama, a o autorstvu izricana različita mišljenja, pa ipak ni do danas nije pošlo za rukom sa sigurnošću utvrditi, tko je njen autor. Ovom prigodom namjera mi je rasvijetliti pitanje autorstva pjesme »Uzdasi i plač starca Milovana« i ukazati još na neke druge rukopisne ili štampane pjesme istog autora.

Prvi, koji objavljuje pjesmu »Uzdasi i plač starca Milovana«, jeste Vrdoljak Imočanin. On je 1851. godine objavio zapravo svoj prejev te pjesme pod naslovom »Split grad, starinski Solin s' palačom Dioklecianovom« uz napomenu: »Ovu pismu iz ustah pučkih, ponapravljenju, ovdje poklonjam«. ¹ Pred kraj prošloga stoljeća je Dujam Srećko Karaman, prikupivši priličan broj splitskih narodnih pjesama unio u svoju štampanu zbirku i pjesmu »Uzdasi i plač starca Milovana« s naslovom »Pjesma o razasuću grada Solina i utemeljenju Spljeta«. ² Dobivši jedan rukopis pjesme od Don Krste Stošića pod naslovom »Uzdasi i plač starca Milovana varh rasučja solinskoga i Izroda sadascniega jadnoga i velle xalosnoga Splitskoga Pisan pivana godischja Gospodinova 1790« don Frane Bulić je također objavio istu pjesmu. ³ U primjedbi k štampanoj pjesmi Bulić napominje, da se jedan rukopis te pjesme »čuva u Biblioteci Male Braće u Dubrovniku pod br. 388. Rukopisa, a bila je god. 1921. prepisana za biblioteku arheološkoga Muzeja u Splitu«. ⁴ Prema Bulićevu izdanju pjesmu je preštampano pred ovaj rat dr. Ljubo Karaman, skrativši joj naslov u »Uzdasi i plač starca Milovana vrh rasuća solinskog i izroda splitskog godine Gospo-

¹ Glasnik dalmatinski, Zadar 14. listopada 1851., br. 82.

² Marjanska vila ili sbirka narodnih pjesama sakupljenih u Spljetu. Split 1899., str. 120-129.

³ Prilog »Vjesniku za arheologiju i historiju dalmatinsku« za g. 1926.-27.

⁴ Ibid., pag. 1.

dinove 1790«. ⁵ Karaman je pjesmu za razliku od Bulićeva izdanja donio »u našem pravopisu i interpunkciji«, te je dodao i »nekoliko opasaka za razjašnjenje teksta«. ⁶ Kao što vidimo, osim Vrdoljakova prepjeva pjesma »Uzdasi i plač starca Milovana« doživjela je tri izdanja, te nije don Frane Bulić »prvi objelodanio ovu zanimljivu pisan«, kako je držao dr. Ljubo Karaman. ⁷

Pored štampanih dviju varijanata pjesme, objavljenih od Dujma Srećka Karamana i don Frane Bulića, postoje još dvije varijante u rukopisu, jedna starija u Biblioteci Male braće u Dubrovniku, koju spominje i don Frane Bulić, a od koje je bio učinjen prijepis za Arheološki muzej u Splitu, a osim toga jedna druga mlađa iz druge polovice XIX. vijeka u Arheološkom muzeju u Splitu. Dubrovački rukopis nosi naslov »Plaç i tuxbeno uzdisanje Starza Milovana var rasuchja Solina i novoga Izroda Splitskoga«, ⁸ a splitski glasi: »Pisma od Grada Solina. Plachi trudno uzdisagne starca Milovana sverhu rasucia Solinskoga, i ovoga izroda Splitskoga«. ⁹

I od štampanih i od rukopisnih tekstova pjesme, sudeći po svemu, najstariji je onaj don Krste Stošića, a izdan od Bulića. Odmah za Bulićevim tekstom dolazi po starini rukopis kod Male braće u Dubrovniku, za koji Petar Kasandrić misli da je »od ruke kakvog prepisivača drugog ili trećeg decenija XIX. vijeka«. ¹⁰ Karamanov tekst objavljen u »Marjanskoj vili« čini se da je najmlađi, jer rukopis u Arheološkom muzeju u Splitu svojom grafijom upućuje na početak druge polovice XIX. vijeka. Radi toga Bulićevo izdanje pjesme »Uzdasi i plač starca Milovana« uzimam kao osnovni tekst i prema njemu ću ukazati na neke varijante u ostalim tekstovima.

Između rukopisnog teksta u Biblioteci Male braće u Dubrovniku i onog izdanog od Bulića nema većih razlika. Jedino u rukopisu nedostaju stihovi 127-132 tako, da 32. strofa završava s dva stiha, koji se znatno razlikuju od onih u 33. strofi Bulićeva izdanja. Prema tome 32. strofa u rukopisu glasila bi:

Pobigoše glavom bez obzira,
Da bi našli pokoja al' mira,
Brač i Šolta gladne utišiše,
Far, Korčula braski j(ih) primiše. ¹¹

Upoređujući rukopis pjesme iz Arheološkog muzeja u Splitu s Bulićevim izdanjem zapazio sam nekoliko većih odstupanja. Tako na

⁵ Novo Doba, Split božićnji broj 1940., str. 5-6.

⁶ Ibid., pag. 5.

⁷ Ibid., pag. 6.

⁸ Rkp. na 8 l. u vel. 18,5 × 23,5 cm u Biblioteci Male braće u Dubrovniku (skraćeno BMBD) pod br. 388.

⁹ Rkp. na 10 l. u vel. 22 × 29 cm u Arheološkom muzeju u Splitu. U ovom rukopisu najprije dolazi »Pisma od Kr(a)glievica Marka«, zatim »Pisma od Grada Solina«, a na kraju »Poklad«.

¹⁰ Kačićev »Razgovor ugodni« u drugoj polovini XVIII. vijeka. Glasnik Matice dalmatinske, Zadar 1903., knj. III, str. 120.

¹¹ O. c., v. 125-128.

pr. na mjestu, gdje se pjeva o bijegu solinskog pučanstva na otoke, četirma strofama štampanog teksta, t. j. 32.—35., odgovaraju u rukopisu samo dvije, t. j. 32. i 33., koje glase:

Jer bižaše glavom prez obzira,
Da bi našli pokoja i mira,
U Brač i Šoltu gladni utekoše,
U Korčuli bracki j(ih) primiše.

Koje časti, dvorbe i poštenje
Tad primiše za svoje proštenje,
Plaçon lipon danas od junaka
U potribi s' ranom pomačaju.¹²

Također se razlikuje 69. strofa u rukopisu od 70. u štampanom tekstu:

Oko grada nije prolaženja,
Nit gragjanom starog izlaženja,
Sve su vertle u naspe vratili,
Svin gragjanom pute zatvorili.¹³

Rukopisna 51. strofa, koja pjeva o sv. Dujmu, nedostaje u štampanom tekstu, gdje bi po redu dolazila između 52. i 53. strofe:

Onda Dujma odredi pervoga
Petar sveti učenika svoğa:
Arcibiskup budi Splita grada,
Za da s njime upravi i vlada.¹⁴

Varijanta pjesme objavljena od Dujma Srećka Karamana mnogo je bliža rukopisnom tekstu u Arheološkom muzeju u Splitu, negoli onom, što ga je izdao Bulić. Kod Karamana nema 3. strofe i stihova 127-136 iz Bulićeva teksta, te se u 32. i 33. strofi približuje Karamanov tekst naprijed navedenim strofama iz splitskog rukopisa. Iz Karamanova teksta 7. strofa, koja pjeva o grongoni (sfingi) na plokati (peristilu), nedostaje u Bulićevu izdanju, a dolazila bi između 28. i 29. stiha:

Prid tenplon je plokata uresna,
Na njon stoji Grongona udesna,
Iz ke onda djaval govoraše
Kad poganski zakon zavodjaše.¹⁵

Pored toga i u Karamanovu tekstu ima 51. strofa kao i u splitskom rukopisu, koje nema Bulićevo izdanje, samo što se Karamanova dva posljednja stiha razlikuju od splitskog rukopisa, u kojemu, kao

¹² O. c., pag. 5.

¹³ Ibid., pag. 7.

¹⁴ Ibid., pag. 6.

¹⁵ O. c., pag. 121.

što sam naveo, stoji, da je sv. Dujam određen za arcibiskupa splitskog, a kod Karamana glase:

Za biskupa slavna od Solina —
Ovo van je pritvrda istina.¹⁶

Uporedo s objavljivanjem pjesme »Uzdasi i plač starca Milovana« pojavilo se i pitanje autorstva njena. Već je Dujam Srećko Karaman za svoj tekst iznio, da ju je »izpjevao prosti težak Ivan Jakaša.¹⁷ To je mišljenje Karamanovo odbacio Petar Kasandrić smatrajući, da se to »temelji jedino na činjenici, da je Karaman našao tu pjesmu u rukopisnoj knjizi, koja se čuva u kući Jakašinoj i u kojoj su mnoge druge Jakašine pjesme«, te da je vjerojatno »da je Jakaša prepisao pjesmu iz drugog kakvog rukopisa, a da nije nadodao, čija je.«¹⁸ Nadalje Kasandrić zaključuje, da bi ta pjesma kao i još jedna druga, a o čemu ću dalje govoriti, mogla biti »od kakvog franovca, koji htjede da nastavi nekako Milovanov (t. j. Kačićev — nap. D. B.) rad u samom njegovu duhu, te mu se nije činilo nepristojno ni nečedno prihvatiti i sam Kačićev pjesnički pridjev.«¹⁹ Dr. Ljubo Karaman objavljujući pjesmu prema Bulićevu izdanju također ističe, da autora »vjerojatno imamo tražiti u krugu klera u unutrašnjosti Dalmacije« i to »po svoj prilici franjevca, imamo li na umu držanje tog reda u burnim događajima, koji su malo godina po sastavu pisni uslijedili i koji su donijeli Dalmaciji kroz kratko vrijeme izmjenu mletačke, austrijske i francuske vladavine.«²⁰ Problema autorstva dotakao se uzgredno i dr. Tomo Matić. O obzirom na to, da u naslovu Bulićeva izdanja stoji »Pisana pivana godišća Gospodinova 1790« Matić zaključuje, da se tim »pobija ispravnost bilješke D. S. Karamana, da je tu pjesmu o Splitu i Solinu spjevao splitski težak Ivan Jakaša«, koji je živio mnogo docnije (t. j. 1798-1882), nego što je pjesma nastala.²¹ Usto Matić iznosi, da »na starije doba upućuje i pjesma sama po sebi: ona je sva prožeta uspomnama iz prošlosti tih (t. j. Solina i Splita — D. B.) drevnih gradova i žali, što su pridošlice — starovirci, Žudije i Pujizi — razmetnuli stari skladni život splitski, a to sve ne pristaje pravo u krug misli splitskoga težaka prve polovice devetnaestoga vijeka.«²²

Po svemu se izloženom vidi, da je pjesma »Uzdasi i plač starca Milovana« kružila po Dalmaciji u prijepisu i bez oznake autora. Mišljenje D. S. Karamana, da bi autor bio splitski pučki pjesnik Ivan Ja-

¹⁶ Ibid., pag. 125. Ostala odstupanja od Bulićeva teksta opažaju se u ovim Karamanovim stihovima: 42, 46, 72, 97-100, 107, 120, 132, 140, 161-164, 168-169, 189-190, 194-195, 211-212, 221, 228, 240, 242, 244, 249, 253, 256, 259, 291, 293, 301, 308, 314, i 329.

¹⁷ D. S. Karaman, o. c., 182 v (Bilješke).

¹⁸ P. Kasandrić, o. c., pag. 121.

¹⁹ Ibid., pag. 122.

²⁰ Lj. Karaman, o. c., pag. 5.

²¹ O Jakaši vidi moj članak: Ivan Jakaša, splitski revolucionarni pjesnik XIX. vijeka. Književni Jadran, Split 1952., br. 1, str. 9.

²² Život i rad Andrije Kačića Miošića. Stari pisci hrvatski XXVII, Zagreb 1942., str. XXXIII.

kaša, odbacili su Kasandrić i Matić, a Kasandrić i dr. Lj. Karaman smatrali su, da je autor neki od franjevacu. No da bismo riješili pitanje autorstva pjesme »Uzdasi i plač starca Milovana«, moramo dovesti u vezu tu pjesmu s nekim drugima u rukopisu u Biblioteci Male braće u Dubrovniku.

Već sam naprijed spomenuo dubrovačku varijantu rukopisa »Uzdasi i plač starca Milovana«. Ali osim te pjesme postoje u Biblioteci Male braće u Dubrovniku od istog autora dva rukopisa jedne druge njegove pjesme. Prvoj je naslov »Tuxbeno prigovaranje starza Milovana z' Dalmacziom u vrim(e) mletaskoga propadnutja«,²³ a drugoj »Tuxbeno prikazanje, i prigovaranje Starza Milovana Dalmaziom rax(a) gljenom u vrime propadnutja Mnetaske Republike 1797«,²⁴ To je u stvari jedna te ista pjesma, odnosno dvije njene varijante. Već je Petar Kasandrić smatrajući, da sve tri pjesme u Dubrovniku, upravo dvije od kojih druga ima dvije varijante, potječu od jednog te istog autora, postavio pitanje: »Koji je ovaj Epigon, koji je smio sebi pridijevati slavno pjesničko ime fra Andrije Kačića?«²⁵ Zajedničko mišljenje s Kasandrićem zastupa i dr. Tomo Matić.²⁶ Da je zaista isti autor spomenutih pjesama, uvjerava nas također i duh i stilska odlika samih pjesama. Posljednje dvije strofe pjesme »Uzdasi i plač starca Milovana« završavaju:

Ti, naš kralju, oče milostivi,
Pomozi nas dokle smo ti živi,
Ti sam moreš svrnut opačine
I ponižit zloćudne načine.

Mi ćemo ti biti podložnici,
Kako biše naši starenici
Svi ćemo te skladno proslaviti
I krv našu za tebe proliti.²⁷

Sve ovo, što je rečeno u ovim posljednjim dvjema strofama odnosi se na ugarsko-hrvatskog kralja, kao što je dobro primijetio dr. Ljubo Karaman, da se tu »nikako ne radi o kralju i ocu nebeskom, već o nosiocu zemaljske ugarsko-hrvatske krune«, odnosno Habzburgovcima, koji su pred kraj Mletačke republike »kao nosioci ugarsko-hrvatske krune, sve to jače afirmirali svoje pravo na Dalmaciju i da su šiljali u naše krajeve ljude, koji su pravili raspoloženje u tom smislu.«²⁸

Misli pjesnikove kao da se nastavljaju iz posljednjih dviju strofa pjesme »Uzdasi i plač starca Milovana« u drugoj pjesmi dubrovačkog

²³ Rkp. na 2 l. u vel. 29 × 20 cm u BMBD pod br. 400.

²⁴ Rkp. in folio vel. 55,5 × 31 cm u BMBD pod br. 420.

²⁵ P. Kasandrić, o. c., pag. 120.

²⁶ T. Matić, o. c., pag. XXXII-XXXIII.

²⁷ Ed. Bulić, o. c., pag. 10.

²⁸ Lj. Karaman, o. c., pag. 6.

rukopisa »Tužbeno prikazanje i prigovaranje starca Milovana« u strofama 57-61, kada pjeva u vrijeme propasti Venecije:

Sad pogledaj sveta kruno naša,
Kako tebe naš narod uznaša,
Nemoj već nas ti sinove tvoje
Odmetati od ljubavi svoje.

Koga većeg moremo želiti,
Komu jačem sebe podložiti,
Cesar i kralj s nama zapovida,
Komu je mučno, nek puca od jida.

Evo t' kralju tvoja Dalmacija,
Albanija i jošter Istrija,
Podlagaju i pristižu tebi,
Bit' podložni jedinom pod nebi.

Milovana starca spomeni se,
Ki za tobom lepi i uzdiše,
Pismu ti ovu na čast prikažuje,
Sebe i narod tebi podložuje.²⁹

Pretposljednja strofa navedene pjesme u drugoj varijanti još više odgovora zamisli pjesnikovoj izraženoj u posljednjim strofama pjesme »Uzdasi i plač starca Milovana«:

Evo t' kralju tvoja Dalmacija,
Albanija, Raguž i Istrija,
Nemoj ti nas kralju zapušćati,
Dokle žive budeš nas gledati.³⁰

Iz ovoга jasno slijedi, da je »redovnik starac Milovane«, koji se spominje već u trećoj strofi pjesme »Tužbeno prikazanje i prigovaranje starca Milovana«, autor ne samo ove pjesme, nego i pjesme »Uzdasi i plač starca Milovana«. Međutim, postavlja se pitanje, koje je svojedobno odavna istakao Petar Kasandrić, tko se krije pod »redovnikom starcem Milovanom«? »Tužbenom prikazanju i prigovaranju starca Milovana« analogna je »Pisma Sloxena u Bechu na 18 Aprila 1815«, za koju je F. S. Petrov nesumnjivo utvrdio, da je autor fra Andrija Dorotić.³¹ Svi oni unutarnji dokazi pjesme, koje je iznio Petrov, a koji izravno upućuju, da je autor pjesme fra Andrija Dorotić, vrijede i za pjesmu »Tužbeno prikazanje i prigovaranje starca Milovana«. I u jednoj i u drugoj pjesmi Dorotić pjeva o događajima, u kojima je sam lično učestvovao, kao i o onim momentima, gdje je on bio glavni nosilac radnje, ističući svoje ime i zasluge u radu na pris-

²⁹ Rkp. BMBD br. 420.

³⁰ Ibid., num. 400.

³¹ Nepoznata pjesma fra Andrije Dorotića. Nova Revija, Makarska 1932, br. 3, str. 231-240.

jedinjenju Dalmacije Austro-Ugarskoj. Radi toga ću prijeći preko svih onih dokaza, koje je već jednom naveo Petrov, a ukazat ću samo na ona mjesta iz pjesme »Tužbeno prikazanje i prigovaranje starca Milovana«, gdje se spominje Dorotičeво ime. Svoje ime Dorotić spominje na dva mjesta. Odmah iza toga kako je opjevao sudbinu Venecije po ulasku Francuza 1797. godine, nastavlja:

U svih ovih žalosni(h) navoda
Preda svaki od svoga poroda,
Bogu vičnjem opljeno mole se,
Da od hudob taki(h) slobode se.

Milovane, ovo je nesreća,
Da viditi n(i)je na zapleća,
Od cesara komu pritekosmo
Tužnim knjigam što prije mogosmo.

Odpremismo jošter Duhovnika
Dorotića poštena mu dika,
Da prikaže čisto nausnice:
Naše jade i gorke tužice.

Da svidoči što je on vidio,
Kad je u Mleci o(n) tu skoro bio.
Što Francuzi čine od Mlečana,
Zaslipljeni njiovi(h) sužanja.

Kako Dužda i Marka Svetoga
Potlačiše od bisa gjavloga,
Sva pristolja, vića i redove,
Pometnuše s' oblasti njiove.³²

I ovdje, kao i u pjesmi objavljenoj od Petrova oštro izbija Dorotičeva odioznost prema Francuzima u prikazivanju preživjelih događaja za vrijeme pada Mletačke republike. Posljednje četiri strofe (62-65) pjesme »Tužbenog prikazanja i prigovaranja starca Milovana« završuju opisom misije Dorotičeve kod austrijskog cara Franje I.:

Milovan ti pisa iz Kaštela
Na trideset svibnja nevesela,
Od iljade i sedam stotina
Devedeset i sedam godina.

Dorotića drugom ti odpravi,
Neka s tobom nausnice pravi,
Kn(j)ige skupne puka priložena
Dodade ti trećom podložena.

Koje kn(j)ige po naredbi tvojoj
Misto uzdarže u tajnici skrovnoj,
Ke promećuć čekaće ufano,
Da mu s tobom bude zapoznano.

³² Rkp. BMBD br. 420, strofa 30-34.

Kako se je agent obetao,
Kad je od strane tvoje odpisao
Na dvadeset lipnja čestitoga
Baš iz Beča grada stolenoga.³³

Slično se završava i pjesma objavljena od Petrova, gdje se također opisuje misija Dorotičeva kod austrijskog cara. Sigurno to ne bi nitko drugi pjevao, a ni detalji nisu bili nikom drugom poznati, već jedino fra Andrija Dorotić, koji je, kao što vidimo, prekrpio sve anonimnošću.

Petar Kasandrić³⁴ i dr. Tomo Matić³⁵ ističu, da je u Karamanovoj »Marjanskoj vili« pjesma »Propast vlade mletačke«³⁶ slična ovoj iz dubrovačkog rukopisa o propasti Venecije »Tužbeno prikazanje i prigovaranje starca Milovana«. Njihovo mišljenje u ovom slučaju ne treba uzeti doslovno, jer pjesma »Propast vlade mletačke« nije varijanta pjesme »Tužbenog prikazanja i prigovaranja starca Milovana«, kao što je slučaj s »Pjesmom o razasuću grada Solina i utemeljenju Spljeta«.³⁷ Karamanov tekst razlikuje se tekstualno od onog u dubrovačkom rukopisu. Jedino po duhu i stilu, upravo po opisu suvremenih događaja i jezičnim osobinama, koje se na prvi pogled mogu uočiti, da se zaključiti, da je jedan te isti autor ispjevao obje pjesme o propasti Venecije, a to je fra Andrija Dorotić.

Kao što imamo varijante prvih dviju pjesama Dorotičevih, naime »Uzdasi i plač starca Milovana« i »Tužbeno prikazanje i prigovaranje starca Milovana«, tako imamo i jednu varijantu treće njegove pjesme objavljene od Karamana, t. j. »Propasti vlade mletačke«. Ta varijanta nosi naslov »O francuskoj navali« i pjevala se kao narodna pjesma na Šipanu u početku XIX. vijeka. Pjesmu je objavio poznati sakupljač narodnih pjesama pop Andro Murat, a prema kazivanju Mare ud. Boška Cvjetkovića.³⁸

Osim spomenutih pjesama, koje je spjevao Dorotić, postoji još jedna objavljena od D. S. Karamana u »Marjanskoj vili«, koja upućuje na Dorotića kao autora, a to je »Pjesma o smrti Jurja Matutinovića«.³⁹ Početak pjesme je isti kao u pjesmi »Propast vlade mletačke« ili u »Pismi složenoj u Beču na 18. aprila 1815.«, samo što se dalje pjeva o događajima, koji su prethodili, kao i o samoj smrti Jurja

³³ Ibid., 62-65. U rkp. BMBD br. 400 posljednja strofa glasi:

Tako se je Tughut obetao,
S knjigom svojom ku mu je pisao
Na dvadeset lipnja čestitoga,
Od tvoje strane cesara slavnoga.

³⁴ P. Kasandrić, o. c., pag. 122.

³⁵ T. Matić, o. c., pag. XXXII.

³⁶ D. S. Karaman, o. c., pag. 117-120.

³⁷ Ibid., pag. 120-129.

³⁸ Spomenica o padu Dubrovačke Republike. Dubrovnik 1908., str. 154.

³⁹ D. S. Karaman, o. c., pag. 129-133.

Matutinovića, ubijenog u Splitu 1797. godine. Te događaje, naime putovanje Matutinovićevo u Veneciju i natrag s dalmatinskim vojnicima, zatim pobunu i njegovu pogibiju u Splitu mogao je opjevati samo očevidac, a to je Dorotić zaista i bio.

Na kraju ću donijeti još jedan dokaz. Dorotić je u polovici svibnja 1797. godine štampao u Veneciji anonimno poznati proglas »Narode slavni« te ga proširio po Dalmaciji, kako bi razdražio duhove protiv Francuza. Ako pažljivo uporedimo tekst proglasa s pjesmama, a osobito onima o propasti Mletačke Republike, vidi se, da je jedan te isti autor pisao i proglas i pjesme. I u proglasu se istim jezikom i tonom kao i u pjesmama govori o događajima po padu Venecije, gdje »na pristolje sada su postavili Jakobince i Čifute iliti Žudije«. Naročito je pak karakteristično jedno mjesto proglasa, koje očito govori, da je »Pjesma o smrti Jurja Matutinovića« Dorotićeva, a to je: »Nastojat će sada tvoja nevirna braća Dalmatinci, da te opet k Mletcima prilože, i zato ne viruj svakomu. Mnoge će ti stvari prid oči metnuti i čestitost obećati, pak će te privariti i izdati, kako su izdali tvoju braću pod Veronom i u Mletcim. Znaj istinito, da oni, koji budu te nagovariti, da se priložiš k Mletčanom, ne išću tebi čestitost dali sebi korist. I ovo su oni, koji su živili naopako, potezali plaću i vas narod gulili, gdi su mogli, a budući sad izgubili po dopuštenju velikoga gospodara Boga, nastoje da te privare i da oni opet se povrate s tvojom štetom na njihova prvašnja uživanja«. ⁴⁰ Nema sumnje, da se navedeni tekst odnosi na Matutinovića, čije je djelovanje u Veneciji i Italiji Dorotić budno motrio, te na ovo i aludira u svom proglasu još za života Matutinovićevo, da bi u pjesmi poslije njegove smrti još detaljnije iznio njegovo tobožnje izdajstvo.

Ako pak bacimo jedan opći pogled na stanje naše književnosti u doba, o kojemu se pjeva u pojedinima od navedenih pjesama, vidimo, da i ono upućuje na Dorotića kao autora tih pjesama. U to vrijeme nemamo nijednog drugog »redovnika«, koji bi se po ugledu na Kačića bavio poezijom. Prema tome na osnovu svega možemo da zaključimo, da je fra Andrija Dorotić jedan od posljednjih epigona u nizu nasljedovatelja Kačića, koji je u nekim svojim pjesmama nazivao sebe pjesničkim epitetom Kačićevim »redovnik starac Milovane«.

O samom Dorotiću (1761-1837) ⁴¹ pisano je kod nas više puta, bilo u vezi s događajima poslije pada Venecije 1797. godine i borbi za prisajedinjenje Dalmacije Hrvatskoj, ⁴² ili pak o njemu i njegovim ra-

⁴⁰ M. Ostojić, Fra Andrija Dorotić i njegova pjesma. Spljet 1895, str. 7-8. Ispravke teksta kod: F. S. Petrov, o. c., pag. 238.

⁴¹ Dr. J. Božićković, O. Fra Andrija Dorotić kao filozof i pravnik, matematik i fizik. (1761—1837). Bogoslovska smotra, Zagreb 1925, br. 1, str. 165. — Svi biografi Dorotićevi donose, da je rođen 17. III. 1760., a jedino Božićković kaže, da je rođen 25. X. 1761. godine.

⁴² Stariju literaturu donosi F. S. Petrov, o. c., pag. 235, 239. Tome možemo dodati još: dr. G. Novak, Pokret za sjedinjenje Dalmacije s Hrvatskom (1797-1814). Rad JA 269, Zagreb 1940. — Dr. Stj. Antoljak, Dalmatinsko pitanje kroz vjekove. Zagreb 1944.

dovima posebno.⁴³ Na ovom mjestu zadržat ću se samo na njegovu književnom radu, koji je za nas od interesa.

Dorotićevim djelima, koja je napisao najprije kao profesor teologije u Perugi, a zatim kao profesor filozofije i prirodnih nauka u Rimu i Veneciji do njena pada 1797. godine, a koja ostadoše u rukopisu, te se danas čuvaju u makarskom samostanu, opširnije se pozabavio dr. Juraj Božtković.⁴⁴ Za svoga boravka u Veneciji, Dorotić je štampao 1795. antropologiju »Philosophicum specimen de homine«. ⁴⁵ Kao provincijal u Dalmaciji (1803-1806) u Zadru je štampao početkom 1804. kod Battare poslanicu redovnicima na talijanskom jeziku pod naslovom »Lettera pastorale enciclica«. ⁴⁶ Osim ovih rukopisnih i štampanih djela M. Ostojić spominje jedan »trošni i okrnuti rukopis njegovih govora u sumartinskom arhivu«, koji sadržava njegove propovijedi po različnim crkvama za njegova boravka u Italiji i tvrdi, da se iz tog rukopisa doznaje, da je Dorotiću »bila povjerena zadaća, da na mlado ljeto god. 1798. u Zadru drži prigodno slovo okupljenim činovnicima kod svetčane prisege cesaru austrijskomu«. ⁴⁷

Od Dorotićevih djela na našem jeziku poznata su samo dva. Prvo je spomenuti proglas »Narode slavni«. O tom proglasu zadugo se dvojilo, da li je Dorotićev ili ne, ali je danas nesumnjivo utvrđeno, da ga je on napisao. ⁴⁸ Drugo njegovo djelo jeste poznata njegova pjesma »Kratko iskazanje jednoga događaja, u komu se naša godine 1813. Redovnik F. Andria Dorotić« štampana u Beču 1815. godine. ⁴⁹ Pjesma je bila štampana svega u 100 primjeraka, pa je već potkraj prošloga vijeka bila velika rijetkost. ⁵⁰

Svojedobno je ot. Stipan Zlatović bio upozorio, da je na svoje oči vidio dva Dorotićeva rukopisa, jedan u pjesmi, a drugi u prozi, ali da su se ti rukopisi već tada zagubili. ⁵¹ Ostojić pak iznosi, da mu je fra Vicko Janović govorio, da se sjeća tih rukopisa i da je rukopisu s pjesmama bio naslov »Moje zabave«. ⁵² Koje je pak pjesme sadržavala zbirka »Moje zabave« teško je danas reći. F. S. Petrov drži, da je »Mojim zabavama« pripadala i »Pisma složena u Beču na 18. apr-

⁴³ F. S. Petrov, *ibid.*, pag. 235, 238. Usto još: dr. G. Cvitanović, *Jedan Prilog biografiji o. fra Andrije Dorotića*. Nova Revija, Makarska 1925., br. 3-4, str. 487-488. — Dr. Stj. Antoljak, *Roman života fra Andrije Dorotića*. Jutarnji list, Zagreb 27. III. 1937., str. 11-12. Dr. G. Cvitanović, *Stogodišnjica smrti O. Fra Andrije Dorotića*. Nova Revija, Makarska 1937., br. 3-4, str. 218-221. — Dr. Stj. Antoljak, *Hrvatska enciklopedija*, Zagreb 1945., sv. V, str. 211.

⁴⁴ Dr. J. Božtković, o. c., pag. 165-170.

⁴⁵ *Ibid.*, pag. 169-170.

⁴⁶ F. S. Petrov, o. c., pag. 235.

⁴⁷ M. Ostojić, o. c., pag. 5.

⁴⁸ F. S. Petrov, o. c., pag. 238.

⁴⁹ *Ibid.*, pag. 235.

⁵⁰ M. Ostojić, o. c., pag. 3.

⁵¹ *Franovci države presvet. Odkupitelja i hrvatski puk u Dalmaciji*. Zagreb 1888., str. 458-459.

⁵² M. Ostojić, o. c., pag. 4.

la 1815.«, koju je on pronašao i objavio.⁵³ To isto moglo bi se reći i za sve naprijed spomenute pjesme, za koje sam također utvrdio, da su Dorotičeve. Od tih je pjesama jedino jedna imala biti štampana za života Dorotičeva i to »Tužbeno prikazanje i prigovaranje starca Milovana«. Pjesmu je imao štampati možda sam Dorotić ili neki njegov prijatelj kad je dolazio car Franjo I. u Dalmaciju 1818. godine, kao što svjedoči i bilješka na kraju rukopisa: *La Poesia non essendo analogo ne fatta per la Venuta di S: Maestà, essendo ilirico non può stamparsi che a Vienna talli essendo gl' Ordini Sovrani per tutte le Illiriche Composizioni — Mandekich Comiss*«. ⁵⁴

F. S. Petrov piše, da je Dorotić prema »Zabilježenim« na kraju njegove štampane pjesme »Kratko iskazanje«, ⁵⁵ spremao za štampu povijest Dalmacije i njegova djelovanja od 1797. do 1815. na talijanskom i hrvatskom jeziku. Međutim, M. Ostojić drži, da se to odnosi na njegovu autobiografiju, na kojoj je radio 1815. godine u Beču, a na koje upućuje i pismo biskupa Miletića, kojim mu je zahvalio 16. travnja 1816. na poslanom mu »Kratkom iskazanju«, javljajući mu, da »svakako očekuje povijest njegova života u prozi«. Radi toga Ostojić postavlja pitanje: »Nije li to valjda bila ona proza, jur spomenuta, kojoj više nema traža?« ⁵⁶ Dok se ne pronađu i jedan i drugi rukopis, poezije i proze, možemo samo nagađati o njihovu sadržaju.

Tim bih ukratko završio pregled književne djelatnosti Dorotičeve, čija je životna staza bila čudnovata i raznolika počevši od profesora teologije u Italiji pa do šefa policije u Zagrebu i njegove smrti kao svjetovnog svećenika u sumartinskom samostanu 4. rujna 1837. godine. Čitava njegova književna djelatnost može se podijeliti na dva dijela. Njegova teološka i filozofska djela na latinskom jeziku prilično su nam poznata, a njegov književni rad na hrvatskom malo je bio poznat. To nije ni čudo, ako uzmemo u obzir činjenicu, da je njegova poezija imala izrazito politički karakter, te da su njegove pjesme u rukopisu kolale po Dalmaciji i u formi narodnih pjesama ušle u narod. Inače, njegova poezija, kao što je dobro opazio Ostojić, nema neke naročite »književne vrijednosti« ⁵⁷ već se jedino ističe zbog svoje dokumentarne važnosti osvjetljujući nam kako djelatnost samog autora, tako i prilike ondašnjeg doba.

⁵³ F. S. Petrov, o. c., pag. 236.

⁵⁴ Rkp. u BMBD br. 420. Cf. P. Kasandrić, o. c., pag. 121.

⁵⁵ F. S. Petrov, o. c., pag. 236.

⁵⁶ M. Ostojić, o. c., pag. 21.

⁵⁷ Ibid., pag. 4.

R é s u m é

ANDRÉ DOROTIĆ ET SES POÉSIES

L'auteur compare la poésie bien connue «Soupirs et pleurs du vieux Milovan sur la destruction de Salone» qui — suivant certains écrivains — aurait été composée par un moine franciscain inconnu — avec la poésie intitulée: «Lamentations du vieux Milovan et son dialogue avec la Dalmatie au moment de la chute de Venise» dans laquelle le frère André Dorotić (1761—1837) est mentionné comme témoin oculaire des événements contemporains — ce qui empêcherait Dorotić d'être l'auteur des deux poésies.

En plus des poésies sus-mentionnées sur la chute de la République de Venise, il y a encore quelques variantes sur le même sujet qui circulaient en Dalmatie et dans lesquelles on raconte les événements vécus par un témoin oculaire: l'auteur de ces autres poésies ne pourrait être qu'André Dorotić qui s'occupait beaucoup de compositions poétiques.